

Jaarverslag 2016

De Hortus wil met haar aanbod kinderen om zich heen laten kijken, hen laten verwonderen over de schoonheid van de natuur. De Hortus neemt ze mee naar buiten, daar waar zoveel te zien en te leren is voor later!

Melis Stokelaan 93
3842 GL Harderwijk
0341-427406
info@hortusharderwijk.nl
www.hortusharderwijk.nl

Voorwoord

Bij deze het jaarverslag van 2016, met een vernieuwde opbouw. In dit jaarverslag geven wij u een beeld van ons jubileumjaar. Al 25 jaar lang is De Hortus actief voor basisscholen in Harderwijk en regio op het gebied van Natuur en Milieu Educatie.

Het jubileumjaar had in het voorjaar zijn hoogtepunt met een prachtige jubileummarkt in de Natuurtuin. Druk bezocht en zonnig. De Hortus staat weer op de kaart, met vernieuwde kracht, inzet en koers.

Naast de jubileummarkt heeft De Hortus veel werk verzet voor de basisscholen in Harderwijk. Dit jaar met een vaste bezetting, waarin de coördinator samen met de twee werknemers zorgde voor diverse uitleningen, nieuwe materialen, inspirerende buitenlessen én opdrachten vanuit derden. Een jaar waarin ook onze vrijwilligers hun beste beentje hebben voorgezet om de kinderen prachtige belevenissen in de natuur mee te geven en waarin talloze leskisten gebracht en gehaald werden van en naar alle basisscholen in heel Harderwijk.

Een mooi jaar, De Hortus is trots op wat het meebracht. Maar is ook kritisch, op haar locatie, op de opbrengsten... op de voortgang.

Kortom, een mooie basis voor een goed gesprek.

Inhoudsopgave

1. Interne organisatie	
1.1. Stichting De Hortus	5
1.2. Het bureau	5
1.3. Het bestuur	6
1.4. De Vrijwilligers	6
1.5. Intern overleg	7
1.6. Extern overleg	7
1.7. PR en publiciteit	8
1.8. De Natuurtuin	9
2. Activiteiten gemeenteopdracht	
2.1. Basisfinanciering	10
2.2. Primair onderwijs	10
2.2.1. Bereik uitleen educatief materiaal	12
2.2.2. Bereik buitenlessen	13
3. Activiteiten door De Hortus	
3.1. Jubileumjaar – thema bijen	15
3.2. Boomfeestdag	16
3.3. Groene Markt 21 mei 2016	16
3.4. Wandeling wethouders 17 augustus 2016	17
3.5. Vervolg Lekker Groen	17
3.6. Cursus energiecoaches Uwoon	18
3.7. Project Zwervend Afval	18
3.8. Educatieve route fotovereniging Iris Harderwijk	18
3.9. Klimaatbestendige schoolpleinen (workshop Putten)	19
3.10. Leerlijn duurzaamheid	20
3.11. Ontwikkelingen	20
4. NME in de Regio	
4.1. Gemeente Putten	22
4.2. Regio gemeenten	22
4.3. Waterschap Vallei en Veluwe	23

1. Interne organisatie

1.1. Stichting De Hortus

Stichting De Hortus, Centrum voor Natuur en Milieu is statutair gevestigd in Harderwijk. De Stichting heeft als doel om het belang van natuur, milieu en duurzaamheid voor onze gezonde leefomgeving onder de aandacht te brengen bij jonge kinderen. Onze doelgroep zijn de basisschoolkinderen van Harderwijk.

Onze doelstellingen zijn:

- Het opdoen van kennis
- Het ontwikkelen van vaardigheden
- Het bevorderen van duurzaam handelen

De Stichting bereikt haar doel door:

- Het beschikbaar stellen van informatie en documentatiemateriaal (lesmateriaal)
- Het aantrekken en stimuleren van vrijwilligers
- Het in dienst nemen en houden van gekwalificeerd personeel
- Het inzetten van deskundigen

1.2. Het bureau

De personele bezetting van De Hortus was in 2016 als volgt:

Coördinator/Projectleider:	Carola Rijpkema	16 uur per week
Bureau secretaris:	Corien van Twillert	12 uur per week
Educatief medewerker:	Reinou Groeneveld	8 uur per week

Via IVN Gelderland wordt Lydia Haafkens zowel als inhoudelijk, als strategisch adviseur ingehuurd voor c.a. 30 uur per jaar.

1.3. Het bestuur

Het bestuur van De Hortus bestond in 2016 uit:

Voorzitter:	Jan Tuininga
Penningmeester:	Chris Herzog, sinds september 2016
Algemeen lid:	Ron de Gruil

Vanaf augustus 2015 is de stichting op zoek naar een geschikte secretaris. Deze is in 2016 helaas niet gevonden. Deze taken worden door de coördinator opgenomen. In 2017 wordt de zoektocht naar een secretaris voortgezet.

1.4. De vrijwilligers

De Hortus kan niet zonder haar vrijwilligers! Gelukkig hebben we een groep om ons heen die verschillende werkzaamheden oppakken.

Zo hebben we een vrij vaste groep Natuurschoolgidsen, zij geven in tweetallen onze buitenlessen. O.a. in de Natuurtuin, het Harderbroek, bij de Dierenweide en in het bos. Ook hebben we onze vaste groep voor het rondbrengen en ophalen van onze lesmaterialen, het zorgdragen van onze magazijnvoorraad en het nakijken en onderhouden van de lesmaterialen. Daarnaast heeft ook de Natuurtuin haar eigen groep vrijwilligers die bijdraagt aan het onderhoud van deze bijzondere plek.

Ondanks onze vaste groep zijn we altijd op zoek naar nieuwe vrijwilligers die onze werkzaamheden willen ondersteunen. In 2016 hebben zich een paar nieuwe vrijwilligers gemeld, waar we blij mee zijn. Ondanks dit hebben we onze oproep openstaan bij o.a. het steunpunt vrijwilligerswerk van Zorgdat en op onze eigen website.

Op 9 maart 2016 was het NL-Doet, ook De Hortus deed mee aan deze landelijke vrijwilligersdag. 3 Medewerkers van Zorg-Dat kwamen bij ons leskisten opschoonen!

1.5. Intern Overleg

De coördinator en 2 medewerkers hebben standaard zo'n 1 x per 2 weken een intern kort werkoverleg over de afstemming van algemene zaken, lesmaterialen en lopende projecten. De coördinator en het bestuur komen 1 x per 2 maanden bijeen voor een bestuursvergadering en daarnaast heeft de coördinator op ad hoc basis overleg met de externe adviseur vanuit het IVN. De educatieve medewerker heeft een tweetal keer per jaar overleg met de natuurschoolgidsen over nieuwe lesmaterialen en voortgang.

1.6. Extern Overleg

Binnen het extern overleg staat vooral kennismaken en het opbouwen van een netwerk voorop.

Allereerst met gemeente Harderwijk. Ook in 2016 zijn er door de coördinator diverse gesprekken geweest met betrokken ambtenaren vanuit verschillende beleidsthema's. O.a. over afval en duurzaamheid. Hieruit volgen betekenisvolle samenwerkingen met grote waarde voor de basisscholen.

Daarnaast staat het NME netwerk van (zowel landelijke als Gelderse) NME centra voorop als het gaat over uitwisseling, samenwerking en vernieuwing. Een paar keer per jaar zijn er netwerkbijeenkomsten en worden verbindingen gelegd voor mogelijke samenwerking en wordt er gewerkt aan vragen/kansen voor educatieve vernieuwing. Ook hier stond in 2016 zwerfafval, duurzaamheid en ontdekkend leren voorop.

Tenslotte wordt ook het Harderwijker netwerk uitgebreid met mogelijke samenwerkingen tussen betrokken partijen. Zo is er regelmatig overleg tussen bijvoorbeeld Stichting De Rietmeen, JOGG Harderwijk en was in 2016 woningbouw vereniging Uwoon een externe opdrachtgever.

1.7.PR en Publiciteit

De Hortus beseft de waarde van het gebruik van PR en sociale media. Na de komst van de nieuwe coördinator eind 2015 heeft De Hortus begin 2016 in zowel Het Kontakt als de Harderwijker Courant een interview geplaatst.

Daarnaast was uiteraard het jubileumjaar aanleiding voor publiciteit. Hiervoor zijn 3 artikelen geschreven. De eerste was over de start van het jubileumjaar, over het uitdelen van de 1^e bijenbloemenzaden door de Wethouder. Vervolgens een artikel over het planten van de jubileumboom door de burgemeester op Boomfeestdag 2016 en vervolgens kreeg uiteraard de jubileummarkt op 21 mei de nodige persaandacht.

Daarnaast is De Hortus actief op sociale media als Facebook en Twitter en heeft onze digitale nieuwsbrief dit jaar een nieuwe uitstraling gekregen. 1 Keer per maand ontvangen leerkrachten en belangstellenden nieuws en info over lesmaterialen en NME activiteiten.

Harderwijker Courant 2 maart 2016

1.8. De Natuurtuin

De Natuurtuin aan het Zeepad, is onderdeel van De Hortus. Als vrijwilligers project en als buitenlocatie van onze buitenlessen. Voor elke groep is er een buitenles in de Natuurtuin. Na de uitbreiding zijn de buitenlessen hierop aangepast en is er voor de leerlingen nog meer ruimte om de natuur te ontdekken en te beleven.

Naar schatting trekt de Natuurtuin jaarlijks ongeveer 10.000 bezoekers (scholen meegerekend). De Natuurtuin was ook onze gastheer en bijzonder decor voor de jubileummarkt op 21 mei 2016.

De Natuurtuin zit in de begroting van De Hortus als apart onderdeel, en er wordt jaarlijks naar gestreefd om de baten en lasten op elkaar aan te laten sluiten d.m.v. beheervergoeding en subsidies derden. Echter merken we de laatste twee jaar dat de beheervergoeding niet aansluit bij de kosten van de adequate exploitatie van het terrein.

2. Activiteiten gemeenteopdracht

2.1 Basisfinanciering

Met de gemeente Harderwijk is in 2013 een budgetfinanciering afgesloten voor 4 jaar. 2016 is daarbij het laatste jaar van de overeenkomst. De Hortus ontving dit jaar een subsidie van € 53.619,-. In 2016 zijn we ons, samen met de gemeente, gaan voorbereiden op de nieuwe overeenkomst voor 2017-2020.

De budgetfinanciering geeft ons de taakstelling om te voorzien in de uitleen van educatieve materialen en buitenlessen voor kinderen t/m 12 jaar. Onze ervaring van de laatste twee jaar vertaalt zich in het financiële jaarverslag waaruit blijkt dat de vergoeding niet dekkend is voor de kosten die we hebben en de werkzaamheden die wij uitvoeren.

Daarom zijn wij ons als stichting continue aan het oriënteren op externe projectwerkzaamheden, om ons netwerk te vergroten, en om naast de educatieve uitleen voor het basisonderwijs extra financiën binnen te krijgen.

Toch is dit een aandachtspunt, waaruit blijkt dat De Hortus op deze manier niet toekomstbestendig is. In het jaarlijkse overleg met gemeente Harderwijk zal dit daarom ook zeker een speerpunt op de agenda zijn.

2.2 Primair Onderwijs

Het aanbod van De Hortus verschijnt voor scholen jaarlijks in het voorjaar, de NME wijzer 2016-2017. Jaarlijks wordt deze gids geactualiseerd en herzien. Via het digitale reserveringssysteem kunnen basisscholen eenvoudig, en op elk moment, lesmaterialen reserveren binnen 10 periodes. Scholen betalen een bijdrage voor het gebruikmaken van de lesmaterialen. Middels een abonnement lenen scholen gratis. Buitenlessen vallen buiten het abonnement en worden los in rekening gebracht. Voor De Hortus zijn deze inkomsten, naast de budgetfinanciering, noodzakelijk om onze dienstverlening accuraat en de materialen actueel te houden.

Eens per jaar organiseert De Hortus een bijeenkomst voor de NME coördinatoren van de basisscholen van Harderwijk. Informatie uitwisseling, kennismaken en inspiratie staan voorop. De Hortus hecht waarde aan het directe contact met de basisscholen en werkt graag vanuit de vraag van de leerkracht.

Ook in 2016 zijn we aan de slag gegaan met de vernieuwing van ons aanbod. De Hortus heeft haar lesmaterialen ingedeeld in 6 thema's;

- Energie & duurzaamheid
- Afval & grondstoffen
- Voeding & wijzelf
- Natuur
- Techniek
- Water

Binnen deze thema's willen we onze lesmaterialen zoveel mogelijk laten aansluiten op gevulde leerlijnen, dat betekent voor elk thema, voor elke bouwgroep actueel lesmateriaal. In 2017 streven we erna dat ook onze NME gids en website op deze thema's ingesteld zijn.

We hebben in 2016 de volgende materialen aangeschaft/ontwikkeld of vernieuwd om ons aanbod interessant en vernieuwend te houden;

- Nieuwe Leskist Bijengeheimen (groep 1 t/m 4);
- Vernieuwde leskist Bijen (uitbreiding 5 t/m 8)
- Nieuwe buitenles; Bij de Bij, (voor groep 5 t/m 8)
- Nieuwe Verrekijkers voor buitenles Laarzenpad;
- Nieuwe Leskist Groene Energie (voor groep 7 -8)
- Nieuwe buitenles: Lekker groen, over eten uit de Natuur (7-8)
- Vernieuwing/actualisatie van de lessen in de Natuurtuin.

De aanschaf van deze materialen vallen onder taakstellend budget om de lesmaterialen actueel te houden. Echter bekijkt De Hortus per aanschaf of dit passend is binnen het totale budget. Hiervoor worden continue

afwegingen gemaakt over noodzaak, zelf ontwikkelen over overnemen, extern budget aanvragen etc.

Daarnaast geven materiaalzendingen 4 keer per jaar concreet materiaal in de klas. Dit wordt elk jaar met het Gelders NME netwerk georganiseerd en uitgevoerd.

In het schooljaar 2016-2017 heeft De Hortus ervoor gekozen om de lesmaterialen in de 10 periodes te halen én te brengen op de basisscholen. De keuze was gebaseerd op het feit dat leerkrachten het terugbrengen van de materialen naar onze locatie aan de Melis Stokelaan ervoeren als een belemmering in het lenen van materialen. Met dank aan onze vrijwilligers hebben we dit voor elkaar gekregen en de reacties zijn positief. Na het schooljaar 2016-2017 gaan we deze pilot evalueren en ons bezinnen op het vervolg.

2.2.1. Bereik Harderwijk uitleen educatief materiaal

In 2016 telde gemeente Harderwijk 22 scholen, waarbij 4 scholen een dependance hebben, dus 26 schoollocaties. Alle 22 scholen hebben in 2016 gebruikgemaakt van ons aanbod.

Voor het schooljaar 2016 zijn er 270 bestellingen gedaan. Dit zijn lesmaterialen – buitenlessen – losse materialen en materiaalzendingen.

Aantal bestellingen per kalenderjaar

Schooljaar:	2013	2014	2015	2016
Aantal bestellingen:	301	284	282	270

Aantal bestellingen per schooljaar:

Schooljaar:	2014-2015	2015-2016	2016-2017
Aantal bestellingen:	208	324	345

De top 10 materialen (met het aantal uitleningen) waren in 2016:

1. Ontdekdoos Braakballen	23
2. Ontdekdoos Vloeistoffen	12
3. Ontdekdoos Elektriciteit	10
4. Ontdekdoos Magneten 5-8	8
5. Ontdekdoos Wegen	7
6. Ontdekdoos Drijven en Zinken	7
7. Leskist Alles voor een Pannenkoek	7
8. Leskist Smaaklessen	6
9. Ontdekdoos Spiegels	6
10. Ontdekdoos Stroomkringen	6

Top 5 scholen, met het aantal uitleningen, in 2016:

1. De Springplank	49
2. Cbs De Bron	38
3. Al Islaah	36
4. Cbs De Brug	24
5. Cbs De Schakel	21

2.2.2. Bereik Harderwijk buitenlessen

Een bijzonder deel van ons aanbod zijn de buitenlessen. Leerlingen ervaren door te zien, te doen en te voelen, alle zintuigen worden gebruikt! Deze lessen worden gegeven door onze vrijwillige natuurschoolgidsen en vinden plaats in de Natuurtuin, op de Dierenweide, in de Molen, in het Harderwijker bos en sinds 2016 ook in het Harderbroek. Scholen waarderen deze beleavingslessen en voor De Hortus is het een wezenlijk onderdeel om de kinderen daadwerkelijk buiten in de natuur te krijgen.

Overzicht type lessen en afname schooljaar en kalenderjaar

Buitenlessen:	2013	2014	2015	2016
In de Natuurtuin (5 typen)	44	30	29	20
Op de dierenweide (2 typen)	34	19	15	11
In het Harderwijker Bos	13	11	14	9
In de korenmolen De Hoop	12	10	15	8
In het Harderbroek	-	-	-	8

De cijfers in 2016 laten een afname zien in verhouding met voorgaande jaren. Dit heeft voornamelijk als reden dat scholen deze buitenlessen met enige regelmaat afzeggen om verschillende redenen. Dit kan zijn omdat het weer niet mee werkt, bij regen wordt de les afgezegd. Het komt ook vaak voor dat op het laatste moment de les toch niet doorgaat omdat de school de begeleiding niet rond krijgt. Vooral bij de jongere groepen moeten er ouders mee en dit is voor scholen vaak lastig om te regelen. Een andere reden is dat de les toch wordt afgezegd omdat scholen te druk zijn met andere activiteiten waardoor de geplande buitenles toch als eerste weer afgezegd wordt.

Een andere verandering waardoor de afname kan komen is dat er sinds 2 jaar slechts 1 buitenles op de ochtend gegeven wordt in plaats van 2. Natuurschoolgidsen gaven aan 2 lessen te veel te vinden.

3. Activiteiten door De Hortus

3.1 Jubileumjaar – thema bijen

Voor De Hortus was 2016 een belangrijk jaar, we vierden het 25 jarig jubileum. Vanuit de vrijwilligers en het bestuur was er een jubileumcommissie samengesteld die invulling gaf aan het jubileumjaar. Het jubileumjaar kreeg het thema Bijen. In de Natuurtuin is hiervoor, met subsidie van De Rotary, in het voorjaar van 2016 een bijenstal gebouwd.

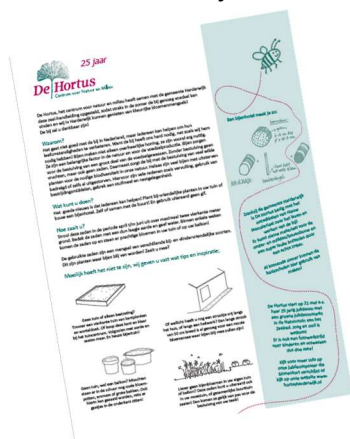
In samenwerking met de gemeente Harderwijk werd financiële ondersteuning geboden voor het bijenproject. Er werd lesmateriaal ontwikkeld en aangekocht voor groepen 1 t/m 4 en 5 t/m 8. Tevens werd er in samenwerking met een imker een buitenles ontwikkeld in de bijenstal van de Natuurtuin.

Als jubileumcadeau vanuit De Hortus kregen alle basisschool leerlingen een zakje bijenbloemenzaden. Om te zaaien voor de toekomst van de bijen! Dit werd door De Hortus ondersteund met een lespakket voor in de klas.

Op 15 april 2016 overhandigde wethouder Teeninga het eerste zakje bijenbloemenzaden aan de leerlingen van De Spingplank.

Ook is De Hortus dankbaar voor de samenwerking met gemeente Harderwijk in het kader van het project 'Samen kleuren we de stad'. Gemeente Harderwijk gaf alle inwoners van Harderwijk eveneens een zakje bijenbloemenzaden en nodigde De Hortus uit om op de achterzijde van de meegestuurde brief zaai-instructies te geven. Ook kreeg De Hortus ruimte om het komende jubileum onder de aandacht te brengen.

Onze invulling – huis aan huis verstuurd!

3.2 Boomfeestdag

Het jubileumjaar werd in maart geopend met het planten van de jubileumboom door de Burgemeester Van Schaik. Deze Ginkgo werd gepland in de Natuurtuin met behulp van leerlingen van de Fonkelsteen. De leerlingen hebben deze ochtend hun handen uit de mouwen gestoken en divers ander plantmateriaal geplant.

3.3 Groene Markt 21 mei

Op 21 mei 2016 organiseerde De Hortus, met behulp van sponsorgelden van o.a. Rabobank, stichting Burgerweeshuis en gemeente Harderwijk, haar jubileumevenement met een Groene Markt in de Natuurtuin. Diverse standhouders uit het NME netwerk van De Hortus presenteerden hun werkzaamheden aan de bezoekers van de markt. Het weer, de lenteprijs van de Natuurtuin, de enthousiaste sfeer van de bezoekers maakte deze markt tot een groot succes.

3.4 Wandeling wethouders 17 augustus 2016

Naar aanleiding van de Jubileummarkt hield het bestuur en coördinator op 17 augustus een zomerse wandeling met wethouders Jeroen de Jong en Gert-Jan van Noort. Kennismaking, kansen en mogelijkheden voor samenwerkingen stonden centraal tijdens deze wandeling.

3.5 Vervolg Lekker Groen

In 2015 is er een begin gemaakt met het project 'Lekker groen'. Samen met leerlingen van het Technasium is er een lesopzet gemaakt voor leerlingen van groep 7 en 8. De Hortus heeft deze opzet verder uitgewerkt tot betekenisvolle nieuwe les waarbij leerlingen eetbare planten leren herkennen. Er is een inleidende les in de klas, een activiteiten circuit op school en aansluitend een buitenles in de natuurtuin waar geproefd en geplukt wordt. Deze les is in 2016 verder ontwikkeld en uitgeprobeerd en wordt in het voorjaar van 2017 nieuw aangeboden.

3.6 Cursus Energiecoaches Uwoon

In juni 2016 is De Hortus benaderd door Uwoon voor het opleiden van Energiecoaches voor Uwoon huurders in Elburg, Ermelo en Harderwijk. De Hortus heeft hiervoor een samenwerking gezocht met Stichting Natuur- en Milieu Platform Ermelo. De Hortus had hierin een organiserende rol en onderhield de contacten. Stichting NMP was de inhoudelijke drager en gaf invulling aan de cursusavonden, praktijkavond en terugkomavond. De cursus is gegeven in het najaar van 2016 en had 9 cursisten. De opgeleide energiecoaches gingen in de winter van 2016-2017 op afspraak langs bij huurders van Uwoon. Evaluatie en afsluiting vindt plaats in het voorjaar van 2017.

3.7 Project Zwerfend afval

In het voorjaar van 2016 zijn de eerst overlegmomenten geweest over een mogelijk basisschoolproject over zwerfafval met de betreffende beleidsambtenaar voor afval. De Hortus heeft zich ingezet om samen met gemeente Harderwijk basisschoolkinderen bewust te maken van het probleem van zwerfafval, buitenshuis en wereldwijd. Om ze hierin bewust te laten maken van hun eigen handelen. Wat kan ik hier zelf aan doen? In oktober 2016 is de offerte goedgekeurd, en vervolgens werden in november 2016 de scholen aangeschreven over dit project wat bestaat uit een lespakket aangevuld met betekenisvolle activiteiten. Zo konden scholen zich opgeven voor o.a. gastlessen, excursie naar het milieupark, bezoek van de veegwagen op school en diverse workshops bij Cultuurkust. Bewust werd er samenwerking gezocht binnen het Harderwijker netwerk. Begin 2017 konden scholen zich inschrijven voor het project. Het project start in het voorjaar van 2017.

3.8 Educatieve route fotovereniging Iris

In april 2016 is De Hortus benaderd door de jubileumcommissie van Amateur Fotografen Vereniging De Iris in Harderwijk. De Iris viert in 2017 haar jubileumjaar en vraagt De Hortus om mee te denken aan een educatieve invulling voor het onderdeel macrofotografie binnen het grotere

jubileumproject. In de Natuurtuin zal in het voorjaar van 2017 een expositie openen van macrofotografie in de Natuurtuin.

De Hortus heeft in 2016 een aantal keren overleg gehad en zal begin 2017 hiervoor een uitwerking geven in de vorm van een lesbrief voor scholen met bijbehorende foto-route.

3.9 Klimaatbestendige schoolpleinen (workshop Putten)

In september 2016 is De Hortus benaderd door SME Utrecht voor het geven van een workshop over groene schoolpleinen op de Eco-schools dag op 12 oktober op het Groevenbeek college in Putten. Omdat klimaatbestendige schoolpleinen voor De Hortus zeker een speerpunt is heeft de coördinator deze workshop samengesteld en gegeven.

Klimaatbestendige schoolpleinen zijn schoolpleinen die klimaatbestendig zijn voor de toekomst, die bestaan uit veel groen waardoor het regenwater kan infiltreren en waar bomen verkoeling geven tijdens warme dagen. Het zorgt voor een goed microklimaat rondom school voor mens en dier. Bijkomstig groot voordeel is dat het groen zorgt voor een inspirerende en uitdagende speelplek waar kinderen naar hartenlust ontdekken en alle zintuigen gebruiken. De Hortus streeft naar groene speelpleinen in Harderwijk en neemt dit ook mee in gesprekken met scholen. Echter moet

de intrinsieke wil om dit te realiseren vanuit de school zelf komen. De Hortus kan hiervoor ondersteuning bieden, en kan haar expertise gebruiken om een lokaal netwerk op te zetten van kennis en kunde. Ook gemeente Harderwijk zou hierin een goede samenwerkingspartner kunnen zijn.

3.10 Leerlijn duurzaamheid

In het najaar van 2016 zijn met de betreffende beleidsambtenaren gesprekken gevoerd over de vertaling van het duurzaamheidsbeleid van de gemeente Harderwijk in de educatieve materialen van De Hortus. De gesprekken waren ter kennismaking, voor inspiratie en om elkaars speerpunten in aandacht te houden.

Duurzaamheid is een ruim begrip, maar krijgt wel steeds meer aandacht. Ook bij basisscholen, waarbij jonge kinderen gezien worden als de toekomstige bewoners van Harderwijk. De Hortus streeft naar een betekenisvolle leerlijn Duurzaamheid & Energie waarbij schoolbreed actueel lesmateriaal beschikbaar is. Mogelijkerwijs aangevuld met verdiepende lokale excursies.

De Hortus besloot in 2016 haar aanbod op het gebied van Duurzaamheid & Energie te vernieuwen. Oudere leskisten werden uit de uitleen gehaald en een nieuwe leskisten-serie *Groene Energie* (groep 7 – 8) werd aangeschaft. Ook werd de leskist Duurzame Energie geüpdatet naar Energiek.

De Hortus blijft in gesprek met gemeente Harderwijk, over mogelijke manieren om aansluiting te vinden op het beleid van de Energieke stad, maar ook voor ondersteuning. Mogelijk worden in 2017 gastdocenten ingezet voor de leskistenserie *Groene Energie* dankzij gemeente Harderwijk!

3.11 Ontwikkelingen

Naast alle lopende projecten zijn er ook mooie ontwikkelingen die vervolg krijgen. Netwerken die verkend worden, contacten die de werkzaamheden van De Hortus graag willen koppelen aan hun eigen projecten en andersom.

Omdat je met elkaar meer bereikt, samen sterker staat en een breder gedragen aanbod kan aanbieden.

Zo zijn we met JOGG Harderwijk in gesprek over een project in het kader van voeding. De campagne Snoepgroente! werd door JOGG uitgevoerd in september/oktober 2016. In 2017 wordt de samenwerking met De Hortus hierin opgezet, en kan De Hortus invulling geven voor een schoolbreed lespakket. Zo worden projecten verbreed, en krijgen scholen geen dubbel aanbod.

Ook Zwervend Afval krijgt in maart 2017 zijn uitvoering. Vervolgens worden er in 2017 nieuwe lesmaterialen aangekocht, zodat scholen hier bewust vanaf schooljaar 2017-2018 mee verder mee kunnen gaan. De Hortus heeft de intentie om in 2017 gesprekken te voeren met regio gemeenten zodat ook dit project hier ingezet kan worden om leerlingen bewust te laten maken van de problematiek van zwerfval. Een tweede stap zijn de gesprekken over afval-loze scholen. Veel NME centra zijn bezig om scholen hierin te ondersteunen. Dit gaat in samenwerking met de gemeente en de afvalinzamelaar.

Daarnaast heeft De Hortus in het kader van Duurzaamheid & Energie en klimaatbestendige schoolpleinen de ambitie om hierin te groeien, samenwerkingen te verkennen en netwerken op te bouwen. Met gemeente Harderwijk, lokale initiatiefnemers en uiteraard scholen.

4. NME in de Regio

4.1 Gemeente Putten

Ook in 2016 heeft De Hortus een samenwerkingscontract met gemeente Putten inzake de uitleen van educatieve materialen voor de basisscholen in gemeente Putten. Middels een financiële vergoeding lenen de scholen in gemeente Putten gratis. De Hortus stelt hiervoor een aparte *NME gids Putten* op voor deze basisscholen. De materialen worden door onze vrijwilligers naar het gemeentehuis gebracht en gehaald, aldaar worden de materialen door de leerkrachten opgehaald en teruggebracht.

Putten kent in 2016 15 scholen.

De procentuele deelname van het aantal scholen in gemeente Putten:

2013	2014	2015	2016
56%	63%	75%	60%

Aantal bestellingen per kalenderjaar:

2013	2014	2015	2016
89	99	140	108

4.2. Regio gemeenten

Na het aflopende contract met Regio Noord West Veluwe, en later ook met gemeente Ermelo kunnen scholen in de regio zelf educatieve lesmaterialen lenen bij De Hortus. De Hortus stelt hiervoor een aparte *NME gids Regio* op die jaarlijks digitaal verstuurd wordt. De scholen kunnen materialen reserveren via het digitale reserveringsstelsel en betalen een vergoeding voor het lenen van het lesmateriaal of nemen een abonnement waarbij ze onbeperkt kunnen lenen. Onze distributie vrijwilligers brengen en halen de

materialen bij de desbetreffende scholen, ook hiervoor wordt een vergoeding betaald. De regio scholen ontvangen ook onze nieuwsbrief.

4.3. Waterschap Vallei en Veluwe

Ook in 2016 had De Hortus weer een samenwerking met het Waterschap Vallei en Veluwe. De Hortus heeft een aantal leskisten van het Waterschap in haar beheer en verzorgt hiervoor de uitleen en communicatie. Ook kunnen scholen kiezen voor een rondleiding op de rioolwaterzuivering. De Hortus ontvangt hiervoor jaarlijks een vergoeding.

Bijlage; vrijwilligerslijst 2016

naam	functie
Jan Tuininga	bestuur vz/distributie
Ron de Gruil	bestuur lid/distributie
Chris Herzog	bestuur lid/natuurtuin
Jan van der Lugt	leskisten/distributie
Jan van Eldik	magazijn/distributie
Gerda van Asch	natuurschoolgids
Janka Ebbens	natuurschoolgids
Tjalling v.der Meer	natuurschoolgids/distributie
Ina Meijer-Karssen	natuurschoolgids
Jozien Piepenbroek	natuurschoolgids
Marleen Vermeulen	natuurschoolgids
Tineke van de Vosse	natuurschoolgids
Loïs Huberts	natuurschoolgids
Jos van Eck	natuurschoolgids/distributie
Louis Boer	distributie
Frits vd Lugt	distributie
Johan Bouw	distributie
Roger de Bekker	natuurtuin
Rob en Stijn Beumer	natuurtuin
Rien v.d. Bovenkamp	natuurtuin
Jaap Bleij	natuurtuin
Arthur Bijl	natuurtuin
Ibrahim Ceyhan	natuurtuin
Nora de Groot	natuurtuin
Pietie Hellingwerf	natuurtuin

Fam. C. Herzog	natuurtuin
Bertus Klaver	natuurtuin
Elsbeth Klok	natuurtuin
Solomun Gebresilase	natuurtuin
Leo van Krimpen	natuurtuin
Jan Langeveld	natuurtuin
Luchies	natuurtuin
Mario Meeldijk	natuurtuin
Tom van Moerkerk	natuurtuin
Freek van Oort	natuurtuin
Ellen Smal	natuurtuin
Myrthe Strous	natuurtuin
Koen Teunissen	natuurtuin
Michiel de Vries	natuurtuin
Lizan ter Wal	natuurtuin
Willem Jan Zwart	natuurtuin